

De kracht van verhalen

Op mijn derde leerde ik lezen en de letteren lieten me nooit meer los. Ademloos luisterde ik naar verhalen over vroeger en ik verslond Astrid Lindgren, Jan Terlouw en Thea Beckman.

Als Atheneumleerling blonk ik uit in talen, geschiedenis en natuurkunde. Ik twijfelde tussen die laatste twee. Natuurkunde is voor mij de schoonheid van zuivere systemen en het grip krijgen op het universum door rationele precisie. Geschiedenis belichaamt voor mij de kracht van verhalen om betekenis te geven aan het (samen)leven. Die kracht kan ook verwoestend zijn, woorden doen ertoe.

In een tussenjaar werkte ik op een kibboets in Noord-Israël. De kibboetsniks overspoelden ons met propaganda en ik moest vooral niet naar Egypte reizen want “daar wonen alleen maar beesten.” Ik ging natuurlijk toch. In een eettentje in Zuid-Egypte zag ik op TV hoe mijn stad in Noord-Israël gebombardeerd werd. De barman lachte schamper: “Ik hoop dat ze al die kakkerlakken afslachten.”

Woorden doen ertoe en ik besloot correspondent te worden in het Midden-Oosten. Ik wilde begrijpen waarom mensen elkaar zo haten en tegengif bieden. Wanneer ik de beesten en kakkerlakken een gezicht geef, dan plet dat vast een stuk minder prettig. Als historicus specialiseer ik me in het Midden-Oosten, godsdiensten en genocide. Daarnaast studeer ik journalistiek en Arabisch.

In 2005 loop ik stage bij het NOS Journaal in Caïro om mijn droom uit te testen. Dat loopt anders dan ik had gehoopt. Ik ga mee met een groep activisten naar het dorpje Sarando in de Nijldelta. De grootgrondbezitter wil met hulp van het leger de boeren onteigenen. In het dorp teken ik gruwelijke martelverhalen op uit de monden van kinderen – een jongetje vertelt hoe zijn moeder is vermoord. De activisten geven niks om de kinderen – voor de camera's van Al Jazeera demonstreren ze luidkeels bij de legerpost. Hun eigen revolutionaire verhaal staat centraal. Knokploegen vallen ons aan en jagen ons met stenen weg. In de bus terug naar Caïro waait woestijnzand door de gebroken achterruit. Maar wat me het meest dwarszit is dat er na ons vertrek wraak genomen zal worden op de kinderen. Ik krijg mijn verhaal niet goed op papier, waar meer traanvocht dan inkt op druppelt. Mijn pen verliest van het zwaard.

Toch geloof ik nog steeds in de kracht van verhalen. Ik heb in Nederland veel geschreven over daklozen en verslaafden om deze 'kakkerlakken' een gezicht te geven. Maar langzaamaan bekruipt me het idee dat mijn zoektocht naar begrip misschien wel meer kans van slagen heeft in de literatuur. Ik lees 'The Grapes of Wrath' van John Steinbeck en zie daar veel parallellen met Sarando. Hoe is het om als arme boer vertrappt te worden door pech (droogte), hebberigheid, geweld en uitsluiting? Ik wil altijd alles beredeneren en begrijpen, maar literatuur laat me voelen. Literatuur is voor mij een sleutel voor inleving en morele reflectie. Een goed boek slaat me uit het lood en wrikt aan de kaders van mijn overtuigingen. Daarom heb ik besloten mijn leven te wijden aan literatuur.

Ik ben een veelvraatlezer die meer dan tienduizend bladzijden per jaar verslindt. Maar als lezer klok je de tekst in één teug op. Je laat nog een vertwijfelde boer en mijmert

teleurgesteld dat het nu alweer voorbij is. Als vertaler moet je zwemmen in de tekst, steeds dieper. Ik hou ervan als een diepzeeduiker alle schatten uit het schip boven te halen en op te poetsen. Soms ligt een vertaling op het puntje van mijn tong. En dan opeens schiet het me te binnen als een godsgeschenk terwijl ik mijn teckel uitlaat. Maar soms gebeurt het ook doordat ik voor de zoveelste keer mijn vertaling voordraag, het is ook ploeterend schrappen en schrappen.

Vertalen is voortdurend balanceren tussen vorm en inhoud, omdat goede literatuur altijd een vervlechting is. Hoe het er staat en het potentiële effect op de lezer zijn minstens zo belangrijk als wat er staat. Na vele zwoegende schraprondes is de tekst zo vertrouwd dat je altijd goed de maagdelijke leeservaring van de lezer voor ogen moet houden. Een slimme oplossing kan inhoudelijk perfect verdedigbaar zijn, maar mag nooit haken of de leeservaring doorbreken als de brontekst dat niet doet. Vertalen is een oneindig werk, en niet alleen omdat er ontelbaar veel prachtige boeken zijn geschreven. Mijn vertalingen zijn nooit goed genoeg. Het kan, moet en zal altijd beter. Vertalen is het eeuwige streven om de brontekst te bereiken. Wat een goddelijke worsteling.